

Nyttårstalen 1. januar 1983.

Kjære lyttere og seere!

Under jule- og nyttårshøytiden føler vi sterkere enn ellers at vi tilhører et fellesskap. Familie- og vennskapsbånd minner oss om unnnværlige verdier i livet. Hver enkelt av oss er en del av det fellesskapet som utgjør vår nasjon, med en felles historie og kulturarv å se tilbake på, og mange felles mål å arbeide frem mot.

Men tross dette har vi mange forskjellige meninger om hvordan fremtiden skal formes. Meningsbrytninger er nødvendige på veien frem mot et bedre samfunn. Men vi må også erkjenne at den enkeltes egne interesser ikke alltid faller sammen med fellesskapets. Derfor er det så viktig å ta vare på det som knytter oss sammen, og beskytte det som bør bestå uavhengig av tidens og utviklingens raske gang.

---o---

(Selv om mange i dag)

Selv om mange i dag føler at ensomhet og tunge bærer preger tilværelsen, kan vi heldigvis også trekke frem mange lysglimt og store felles verdier.

Vi kan hver dag glede oss over å leve i et fritt land med et demokratisk styre. Vi er nylig - ved jubileene for Bjørnstjerne Bjørnson og Sigrid Undset - blitt minnet om den rike kulturarv vi har, og dens betydning for vårt land.

Vi er også så heldige å ha naturressurser som har bidradd til å gi oss en levestandard som våre forfedre bare kunne drømme om, og som bare en minoritet av verdens folk er forunt. Og vi har fått rike muligheter for å gi livet et innhold som strekker seg ut over de materielle goder. Det er viktig at vi bruker disse mulighetene til både åndelig og materiell vekst, samtidig som vi fortsetter arbeidet for at alle skal få de samme muligheter og rettigheter.

(Også ved dette årsskifte)

Også ved dette årsskifte er vi naturlig nok opptatt av de nære ting, selv om mange av våre problemer nok blir små sammenlignet med den sult og fattigdom som rammer millioner av mennesker. Det er full enighet om hjelpen til de mange flyktninger som må forlate sine hjem av frykt for overgrep. Og det er heldigvis bred tilslutning til å gi betydelig hjelp og støtte til utviklingslandene. Uenigheten gjelder fortsatt bare spørsmålet om hvor raskt vi bør øke denne hjelpen, når vi vil at den samtidig skal være til mest mulig reell nytte.

Det er også oppløftende at den enkeltes giverglede i det forgagne år igjen har gitt store resultater. Ved nyttår i fjor hadde vi gleden av å kunne tenke tilbake på innsamlingsaksjonen "Et nytt liv". Og i år vil jeg spesielt få takke alle dem som gjorde "Aksjon Håp" til en så positiv virkelighet.

Også ved dette årsskifte er det fred i vår del av verden, og vi har grunn til å regne med at det vil forbli slik. Men det gjør oss vondt å tenke på det som har hendt i Libanon, Afghanistan, Latin-Amerika, i Polen og alle andre land med ufrihet og undertrykkelse. Vi må ikke svekke den frie verdens moralske og politiske press mot maktmisbruk og overgrep.

Vi møter det nye år med en sterk nasjonal vilje til fred i frihet, med innsats for sikkerhet og nedrustning. Vi er ikke delt i to leire, for eller mot fred, for eller mot nedrustning. Alle i Norge ønsker at vi skal gjøre alt vi kan for å trygge freden og bidra til reduksjon av atomstyrkene - i øst og vest. Uenigheten gjelder utelukkende hvorledes vårt land kan medvirke til dette.

Skal vi lykkes i vår del av dette arbeidet, må vi ikke la den naturlige frykt gjøre oss blinde eller handlingslammet. Verden er dessverre ennå ikke kommet lenger enn at svake og isolerte nasjoner er mest utsatt. Vårt land søker trygghet i fellesskap med venner. Vi må ikke la oss skremme bort fra den linje som har berget freden i vår del av verden i snart 40 år, og som skal gjøre det videre, inntil verden blir slik at ingen nasjoner behøver frykte noen.

Historien har vist oss at friheten ikke er noen selvfølge. I diktet "Du må ikke sove" har Arnulf Øverland advart mot de farer som kan true vår frihet. Erfaring viser oss at historien kan gjenta seg, og at vi ikke må ikke lukke øynene for det som kan hende hvis vi legger oss åpne for angrep.

Vi må gjøre vårt for å bygge ned frykten i verden, og skape tillit på tvers av maktblokkene. Men under arbeidet for å komme dit, må vi heller ikke glemme de andre forutsetningene for fred i en farlig verden. Dersom vi i vesten lar øst få en klar militær overmakt, mister verden den balansen som er nødvendig for å hindre krig. Overmakt kan friste til politiske fremstøt som igjen kan utløse nettopp den katastrofen som vi alle for enhver pris vil hindre. Derfor må vi holde fast på kravet om balanse i styrker, samtidig med at vi arbeider videre for å skape større tillit. Vi må få en avtale om reell begrensning av styrkene både i øst og vest.

Men vi må ikke ha illusjoner om at dette er lett. Vi må være forberedt på harde forhandlinger, og trusler om brudd, før supermaktene kan nå frem til nedrustning på begge sider. Da gjelder det å følge en stø kurs og bevare samholdet. Det forhandlingsopplegget som NATO nå følger - på grunnlag av det såkalte dobbeltvedtaket av 1979 - med tilslutning fra Norge - har det helt klare mål å få en kontrollerbar avtale om nedrustning. Ingen av supermaktene skal ha en overlegen atomstyrke i Europa.

Det er naturlig at det er delte meninger om fremgangsmåten også her - i et levende demokrati som vårt. Men la oss ikke trekke hverandres motiver i tvil - uansett hvilken side vi står på i debatten.

Også økonomien kaller på et langt bedre og mer forpliktende samarbeid mellom folkene. Verden er i dag rammet av den mest alvorlige krise siden 1930-årene, i øst og vest, i nord og syd. Landene prøver hver for seg å hjelpe seg selv ut av dette, ofte med midler som skader andre mer enn de gagnar dem selv. Og så viser det seg at ikke noe land kan overvinne krisen alene. Nå kreves det at industrilandene blir enige om tiltak på tvers av landegrensene. Det er nødvendig for å bringe verdensøkonomien ut av krisen - og skaffe arbeid til alle arbeidsvillige hender. Vi vil benytte alle muligheter for å arbeide for dette.

Krisen ute i verden fører til at utlandet kjøper mindre av det vi produserer. Det skaper en foruroligende arbeidsløshet også hos oss. Ledigheten er heldigvis mindre enn i de fleste andre land, men det reduserer ikke vår plikt til å bekjempe problemet med full kraft, og snu nedgangen til ny fremgang.

Oljen har gitt Norge særlige fordeler i dette arbeidet. En hovedårsak til at også vi nå likevel merker den internasjonale krisen så sterkt, er at andre land har meget lavere pris- og lønnsstigning enn vi. Også i Norge er prisstigningen blitt mindre, men den er blitt enda mindre hos våre konkurrenter. Det fører til at mange av våre produkter blir for dyre og taper i konkurransen. Det betyr igjen at norske arbeidsplasser går tapt.

Foran årets lønnsoppgjør er situasjonen at mindre lønnsstigning betyr bedre konkurransevne og tryggere arbeidsplasser. Vi har et valg mellom enten lønnsøkning og større arbeidsløshet, eller litt lavere reallønn og flere arbeidsplasser. Vi vet at lavere lønnsstigning også betyr lavere prisstigning. Og hvis prispresset blir mindre, kan Regjering og Storting sette inn mer penger til tiltak som styrker arbeidsplassene og minsker arbeidsløsheten.

Det er gledelige tegn på vilje til samarbeid om et slikt opplegg for reell kamp mot arbeidsløsheten. Men skal dette føre frem må alle ta sin likeverdige del av byrdene. Yrker som ikke er truet av konkurranse kan ikke vente fordeler på bekostning av dem som forsvarer utsatte arbeidsplasser. Næringslivet må avstå fra prisforhøyelser som ikke er strengt nødvendige.

Men skal vi redde arbeidsplassene, må vi ikke bare dempe kostnadsstigningen. Vi må også bli mer effektive. Vi må utnytte ressursene på en bedre måte, og ta i bruk ny teknologi og nye arbeidsmetoder. Fremfor alt må vi vise vilje til omstillinger, og til å akseptere endringer i arbeidssituasjonen. Mange arbeidsplasser benyttes i dag til å fremstille varer som det knapt blir mulig å selge i fremtiden. Skal vi sikre sysselsettingen på lengere sikt, må vi derfor også satse på nye områder og nye produkter. Det er særlig behov for å stimulere utviklingen i næringssvake områder i landet vårt. Dette ligger bl.a. til grunn for opptrappingen av letevirkosomheten etter olje i nord.

Vil vi så lykkes i å skape ny vekst og nye arbeidsplasser? Vi kan klare det, hvis vi vil utnytte våre enestående muligheter. Men vi har også frihet til å forspille mulighetene.

Nøkkelen til å lykkes ligger i vår evne og vilje til å sette våre felles interesser foran særinteressene. Stadig flere og sterkere organisasjoner og grupper kjemper i dag for å oppnå mer penger, mer beskyttelse og nye tiltak til sitt eget formål. Men resultatene av pressgruppenes virksomhet kan lett bli slike at de i sum skader oss alle. Derfor er det mange ganger en plikt for politikerne å si nei også til forståelige krav. Det kan være nødvendig for å hindre at vi som folk vedtar større fordeler for oss selv enn vi har råd til. I gleden over våre demokratiske rettigheter må vi ikke glemme at demokratiet også forplikter.

Vi har nådd langt i utbyggingen av vårt velferds- og trygghetssamfunn, men vi må fortsatt engasjere oss sterkt i arbeidet for å bedre tilværelsen for dem som trenger det mest. Dette krever også stadig arbeid for å sikre at midlene blir til mest mulig nytte for dem som har størst behov for hjelp og omsorg.

Mange har i det forløpne år vært belastet med bekymringer fordi de selv eller noen av deres nærmeste ikke makter å innordne seg under samlivets og fellesskapets skrevne og uskrevne lover. Psykiske lidelser innebærer kanskje noen av vår tids største problemer. Særlig vanskelig blir det hvis andre nedbrytende krefter får slippe til. Alkohol- og narkotikamisbruk er i dag store samfunnsønder, som ofte springer ut av slike tilstander. Misbruket fører altfor lett med seg konflikter, vold og annen kriminalitet. Det er lett å komme inn i en ond sirkel, som det er vanskelig å komme ut av. Det er vår plikt både å forebygge slike problemer så langt som mulig, og å hjelpe medmennesker som er kommet i slik nød.

Et tryggere og bedre samfunn oppnås imidlertid ikke bare ved utbygging av våre sosiale goder. Og vernet av rettssamfunnet krever mer enn ordenstiltak og straff. Hånd i hånd med samfunnets reaksjoner mot nedbrytende krefter, må det gå et holdningsskapende arbeid.

Albert Schweitzer understreket at vi skal ha "ærefrykt for livet". I det ligger ikke bare at vi skal verne om livets rett, men at vi skal bruke livet til noe positivt. Vi skal leve det slik at det blir meningsfylt, til glede for det samfunn vi lever i og for de medmennesker vi lever sammen med, og derigjennom også for oss selv.

Heldigvis kan vi i vårt land glede oss over en rekke frivillige organisasjoner og enkeltpersoner som har evne og vilje til å hjelpe andre, og som i rikt monn utfører et holdningsskapende arbeid i samfunnets tjeneste. Vi har et meget stort antall ungdomsledere, idrettsledere, medarbeidere innenfor eldreomsorgen, kirken og misjonen, og la meg også nevne alle som på frivillig basis for øvrig tar del i styringen av samfunnet. På alle disse feltene, og mange fler enn jeg kan nevne her, gjøres det en stor og uegennyttig innsats som bidrar sterkt til at de aller fleste føler at de har det godt i vårt land.

Vi har daglig gleden av å se resultatene. Det skapes lys over tilværelsen for mange som trenger hjelp, og livet gjøres lettere å leve for flere. Det frivillige arbeide er også en del av grunnlaget for at den alt overveiende del av vår ungdom gjør en aktiv innsats som kan lede til et samfunn i fortsatt utvikling og vekst.

Det er fristende også å trekke frem de mange imponerende idrettsprestasjoner som gledet oss i året som er gått. Ikke minst gledelig er det at også våre funksjonshemmede idrettsutøvere har oppnådd fremragende internasjonale resultater. Det bekrefter at et handikap ikke er til hinder for å gjøre en stor innsats også i samfunnet for øvrig.

Håp og forventning fyller våre sinn ved inngangen til det nye år. Vi håper å kunne gjøre vårt samfunn lettere å leve i, og at vi alle kan vise litt større vennlighet mot hverandre. Politikerne har sitt ansvar for å lede utviklingen og legge forholdene til rette, men det opphever ikke ditt og mitt ansvar for hverandre. Organisasjoner og styrende organer kan ikke løse alle problemer og innfri alle forventninger. Det er også behov for personlig innsats av hver enkelt - og litt smil i hverdagen - når vi skal forsøke å gjøre morgendagen tryggere, mer menneskelig og litt lettere enn gårdsdagen.

Menneskeheten har aldri tidligere hatt så store ressurser som vi råder over i dag. Det er opp til oss å vise større evne og vilje til å nytte disse muligheter i menneskehetens og fremtidens tjeneste.

Året som gikk var Olav den V's 25. regjeringsår.
Markeringen av dette jubileum manifesterte folkets samstemmige
oppslutning om, og takknemlige hyldest til vår kjære Konge.

Det er en stor glede på denne første dagen i det nye år å
kunne sende varme hilsener og gode ønsker til Kong Olav og den
kongelige familie, til alle norske hjemme og ute - og til alle
andre som bor og arbeider i vårt land - og ønske et riktig
godt nytt år!